

MERJA KOIVULUHTA

Asiakkaan ohjausprosessi ja ohjauksen tuloksellisuus: Tapaustutkimus TE-toimiston ammatinvalinta- ja uraohjauksesta

Koivuluhta, Merja. 2021. ASIAKKAAN OHJAUSPROSESSI JA OHJAUKSENTULOKSELLISUUS: TAPAUSTUTKIMUS TE-TOIMISTON AMMATINVALINTA- JA URAOHJAUKSESTA. Kasvatus 52 (3), 322–333.

Tutkimuksen aiheena on nuoren asiakkaan ohjausprosessi ja ohjauksen vaikuttavuus lyhytkestoisessa ohjauksessa. Tutkimus on tapaustutkimus, jossa yhden ohjausprosessin tarkan kuvauksen ja analysoinnin avulla pyritään kehittämään dialogisen ohjauksen teoriaa ja käytäntöä. Aineistona ovat yhden asiakkaan ohjausprosessin tapaamisten äänitteet. Prosessi koostuu neljästä psykologin ja asiakkaan noin tunnin mittaisesta tapaamisesta. Dialoginen sekvenssianalyysi toimi sekä ohjausprosessin lähtökohtana olleen tapauskuvauksen perustana että aineiston analyysin välineenä. Analyysi osoitti, että ohjaajan prosessin alussa tekemä asiakaskuvaus fokusoii työskentelyn asiakkaan ydinongelmiin ja kannattelee ohjausprosessin etenemistä. Tapauskuvaus toimii ohjauksen yksilöllisen tuloksellisuuden arvioinnin välineenä. Lyhytkestoisessa ohjausprosessissa on mahdollista tukea toimijan havainnoivan suhteen kehittymistä omaan toimintaansa ja vaihtoehtoisen toimintatavan hahmottamista, vaikka toiminnan muutos jää lyhyen ohjausprosessin jälkeiseen aikaan.

Asiasanat: Tapaustutkimus, dialoginen sekvenssianalyysi, ohjaus, vaikuttavuus

Johdanto

Suomessa on viime vuosina kehitetty erityisesti nuorten ohjausta ja rakennettu uutta ohjausjärjestelmää kokoamaan ohjauspalvelut yhdeksi kokonaisuudeksi. Ohjauspalveluiden rakenteellisen kehittämisen lisäksi ja rinnalla on tärkeää kehittää ohjauksen laatua ja tuloksellisuutta. Yksilölliset ohjausprosessit ovat jo resurssisyydestä yleensä lyhyitä, ja haasteena se, miten näissä lyhyissä prosesseissa voidaan tukea asiakkaiden toimijuutta. Dialogisen ohjauksen yhteydessä on kehitetty teoriaan perustuvaa, tavoitteellista lyhytinterventiotyöskentelyä, jota tässä artikkelissa tarkastellaan.

Dialoginen ohjaus on varsin uusi ohjauksen työote, joka on kehitetty erityisesti julkisiin palveluihin kognitiivis-analyttisen psykoterapian perustalta. Ohjauksessa ja psykoterapiassa ilmiöt ovat samoja, vaikka puitteet poikkeavat toisistaan (Leiman 2015b, 48). Dialoginen ohjaus on joustava ohjauksen lähestymistapa, jota voidaan soveltaa mm. opinto- ja uraohjauksessa, työvoimapalveluissa ja sosiaali- ja terveyspalveluissa. Sitä on kehitetty erityisesti Itä-Suomen yliopistossa sekä eri organisaatioiden ja projektien työkäytännöissä Mikael Leimanin johdolla. (Leiman 2007, 2015a; Koivuluhta & Kauppila 2015.) Vaikka dialogista ohjausta on kehitetty ohjauksen ammattikäytännöissä, sitä on tutkittu vähän.

Ohjauksen vaikuttavuuden arviointi on vaikeaa, sillä ryhmätarkastelu ei tavoita ohjauksen tavoitteena olevaa yksilöllistä kehitystä. Tapaus-tutkimus voi tehdä näkyväksi ohjauksen ilmiöitä ja antaa mahdollisuuden ohjausprosessin tavoittamiseen ja ohjauksen tapauskohtaisen vaikuttavuuden arviointiin. (Leiman 2008b; Puhakka & Koivuluhta 2013.) Artikkelissa kuvataan ja analysoidaan yksi autenttinen ohjausprosessi käyttämällä dialogista sekvenssianalyysia (Leiman 1997, 2002, 2012). Tutkimuksen tuloksia voidaan hyödyntää ohjauksen kehittämistyössä, jolloin tavoitteena on, että myös lyhyissä ohjaus-suhteissa voidaan tuloksellisesti edistää ohjattavan toimijuuden edellytyksiä tukemalla hänen itsehavainnointinsa kehittymistä.

Dialoginen ohjaus

Dialogisen ohjauksen keskeisiä periaatteita ovat eteneminen ohjattavan hahmotus- ja sietokyvyn rajoissa ja ohjattavan toimijuuden tukeminen keskittymällä sellaisiin ulkoisiin ja mielensisäisiin kohteisiin, joihin ohjattava voi omaksua ns. subjektiposition (Leiman 2015a, 57). Ohjattavan toimijuutta tukeva, asiakaslähtöinen työskentelyote perustuu asiakkaan toimintatapojen yksilölliseen hahmottamiseen (Leiman 2015a). Toimintatapa kuvaa ihmisen toistuvaa, ei-adaptiivista toimintaa (Leiman 2008a).

Asiakkaan tullessa ohjaukseen hänellä on jokin ongelma, johon hän ei löydä ratkaisua, vaan joka ikään kuin hallitsee häntä. Sitä kuvataan tässä objektisuhteena ongelmaan. Ohjaaja käyttää ilmaisia virittäviä ja havainnointia jäsentäviä tekniikoita, jotka auttavat asiakasta saavuttamaan havaintijapaosition ja parantamaan havainnointinsa laatua. (Leiman 2015a, 2015b.) Jo kokemuksen kuvaus toiselle ihmiselle asettaa henkilön havaintijapaatioon. Tätä havaintijapaatiota on kirjallisuudessa kuvattu termeillä mentalisaatio, metakognitio, reflektiivinen funktio ja kolmannen henkilön näkökulma. (Leiman 2012; Tikkanen, Stiles, & Leiman 2013; Wallin 2007.) Tästä uudesta näkökulmasta asiakas voi nähdä alkuperäiset ongelmansa uudessa valossa ja voi alkaa työskennellä niiden kanssa. Subjektiposition käsite kuvaa tätä muuttunutta suhdetta alkuongelmaan. Asiakas saavuttaa uuden suhteen alkuongelmaan ja voi valita vaihtoehdoisen tavan toimia. (Leiman 2015a.)

Tämän prosessin perusedellytys on hyvä yhteistoiminnallinen kannatteleva suhde ohjaajan ja ohjattavan välillä. Toimijuus edellyttää, että yksilö pystyy kehittämään itsensäetelytaitojaan eli havainnoimaan, analysoimaan ja arvioimaan tilannettaan ja omaa toimintaansa, näkemään vaihtoehtoisia tapoja toimia ja muuttamaan toimintaansa. (Leiman 2012, 2015b.)

Ohjauksen tavoitteena on yksilöllinen kehitys ja muutos, joten tavoitteen saavuttamista

ja ohjauksen tuloksellisuutta tulee myös arvioida yksilöllisesti. Yksilöllinen tapausjäsenitys tunnistaa asiakkaan toimijuuden esteitä ja edellytyksiä (Leiman 2007). Tällöin voidaan määritellä ohjauksen yksilöllinen tavoite ja arvioida sen perusteella ohjauksen yksilöllistä tuloksellisuutta (Koivuluhta & Puhakka 2013, 2015; Leiman 2008a).

Lähikehityksen vyöhyke

Ohjaus voi edistää ohjattavan toimijuuden edellytyksiä tukemalla hänen itsehavainnointinsa kehittymistä. Muutos asiakkaan toimijuudessa on mahdollinen lähikehityksen vyöhykkeellä. Vygotskin (1978) lähikehityksen vyöhykkeen käsite kuvaa etäisyyttä itsenäisen ongelmanratkaisun mukaisen nykyisen kehitystason ja aikuisen ohjauksessa saavutetun potentiaalisen kehitystason välillä. Ohjausprosesseissa lähikehityksen vyöhyke kuvaa yhteistoimintaa, jossa asiakas voi yhteistyössä ohjaajan tai vertaisten kanssa siirtyä nykyiseltä kehitystasoltaan kohti potentiaalista kehitystasoaan suhteessa yksilöllisiin ongelmiinsa (Leiman & Stiles 2001; Ribeiro, Ribeiro, Gonçalves, Horvath & Stiles 2012).

Ohjauksen eteneminen määräytyy ohjattavan itsehavainnoinnin laadun ja kehittyneisyyden mukaan hänen lähikehityksensä vyöhykkeellä (Stiles ym. 2006). Ohjaajan antama palaute ei saa olla liian kaukana ohjattavan välittömästä kokemistavasta, mutta se ei myöskään saa toistaa sitä, mistä ohjattava on itsekien tietoinen. Näiden kahden väliin sijoittuu lähikehityksen vyöhyke, jonka sisäpuolella ohjattavan ja ohjaajan yhteistoiminta auttaa ohjattavaa. (Leiman 2015a; Leiman & Stiles 2001; Ribeiro ym. 2012; Zonzi ym. 2014.)

Tutkimuksen tavoite ja tutkimuskysymykset

Tutkimuksen tavoitteena on arvioida ohjauksen yksilöllistä vaikuttavuutta. Tutkimuskysymykset ovat:

1. Miten toimijuuden esteitä voidaan lyhytkestoisessa ohjauksessa hahmottaa ja purkaa?
2. Millainen on ohjauksen asiakasperustainen tuloksellisuus?

Metodi

Aineisto ja dialoginen sekvenssianalyysi

Tutkimuksen aineistona ovat yhden asiakasprosessin nauhoitteet psykologin ja asiakkaan tapaamisista TE-toimiston ammatinvalinta- ja uraohjauksessa. Prosessiin sisältyi neljä noin tunnin mittaista tapaamista. Ohjausprosessin ajallinen kesto oli neljä kuukautta. Sekä asiakas että psykologi ovat antaneet luvan nauhoitteiden käyttämiseen tutkimuksessa. Tutkimus on tapaustutkimus, jossa yhden ohjausprosessin tarkalla havainnoinnilla pyritään analysoimaan intensiivisesti moni-ilmeistä ilmiötä. Tutkimuksen kohderyhmä ovat ammatinvalinta- ja uraohjauksen nuoret asiakkaat. Asiakkaana on 26-vuotias nainen, joka on ollut kahdeksan vuotta pois työelämästä ja tullut ohjaukseen pohtimaan koulutus- ja työsuunnitelmiaan.

Tutkimuksessa tutkitaan kehittyneitä, teoreettisesti ankkuroitua ohjauskäytäntöä. Ohjausprosessissa ohjaajana toiminut psykologi on kokenut ohjauksen ammattilainen, jolla on dialogisen ohjauksen koulutus ja kokemusta sen soveltamisesta käytännön ohjaustyössä.

Aineiston analysoinnissa käytetään dialogista sekvenssianalyysiä (DSA), joka on Mikael Leimanin kehittämä ilmaisun tutkimisen mikroanalyttinen menetelmä. DSA valottaa aineistossa samaan aikaan ilmaisun sisältöä ja puhujan suhtautumista (positioita) ilmaisemaansa sisältöön. (Leiman 1997, 2002, 2012.) Dialogisen sekvenssianalyysin perustana on käsitys kaiken toiminnan kohteellisyydestä. DSA:n analyysiyksikkö on kohde ja suhde kohteeseen, jota Bahtin kutsui semanttiseksi positioksi. (Kivikkokangas & Leiman 2018, 55.) Analyysissa tarkastellaan sitä, mistä toimija puhuu (viittauskohde) ja miten hän puhuu (suhde kohteeseen). Analyysin tavoitteena on

tunnistaa ihmisen toiminnassa toistuvia positioita. (Kivikkokangas & Leiman 2018; Leiman 2012; Stiles ym. 2006.)

Ensimmäisen tapaamisen ilmaisujen mikro-analyysin avulla pyritään tuottamaan tapausjäsenitys, joka on konkreettinen kuvaus asiakkaan ilmiongelmia ylläpitävistä toimintatavoista. Jäsennyttä voidaan käyttää työvälineenä, jonka avulla on mahdollista seurata ongelmallisen kokemuksen tulemista toimijan itsehavainnoinnin ulottuville ja hänen suhtautumisensa muuttumista sen sisältämiin viittauskohteisiin (Leiman & Stiles 2001). Dialoginen sekvenssianalyysi on myös vuorovaiikutuksen tutkimisen menetelmä. Puhuja ottaa aina huomioon puheen vastaanottajan. Ohjattava puhuu ohjaajalle ja ottaa hänet huomioon ilmaisussaan. (Kivikkokangas & Leiman 2019.)

DSA on dialogisen ohjauksen työväline, mutta sitä voidaan myös käyttää litteroitujen keskustelujen analyysimenetelmänä, kuten tässä tapaus tutkimuksessa. Dialogista sekvenssianalyysia on käytetty tapaus tutkimuksen menetelmänä mm. psykoanalyysissa (Kivikkokangas & Leiman 2018, 2019) ja terapiatutkimuksessa (Kivikkokangas, Leiman & Laitila 2019; Kivikkokangas, Leiman, Laitila & Stiles 2020; Leiman & Stiles 2001; Leiman 2012; Stiles ym. 2006; Valkonen 2015; Zonzi ym. 2014).

Dialogista sekvenssianalyysia on käytetty tutkimusmenetelmänä myös muissa kuin terapiatutkimuksissa. Dialogiseen sekvenssianalyysiin perustuvan tapausjäsenityksen arvioitiin mielenterveyskeskuksen potilasarvioinnissa voivan auttaa parantamaan psykiatrissa arviointia ja siirtymään lyhyemmässä ajassa yksilö- ja asiakas keskeiseen lähestymistapaan (Savander, Pänkäläinen, Leiman & Hintikka 2019, 226). Tikkanen (2015) käytti dialogista sekvenssianalyysia tutkiessaan vanhemman näkökulman ja vuorovaiikutussuhteen muutosta lastenneurologisen tutkimusprosessin kuluessa.

Dialogista sekvenssianalyysia on sovellettu tutkimusmenetelmänä ohjatussa vertaisryhmässä tapahtuvien itsereflektioprosessin

tutkimiseen (Kaunisto 2014; Kaunisto, Estola & Leiman 2013). Tutkimus osoitti, että ohjattu vertaisryhmä voi tarjota tilan, jossa osallistuja voi muodostaa refleksiivisen suhteen alkuperäiseen ongelmaansa ja muuttaa suhdettaan siihen. Tämä edellyttää toisten ryhmäläisten tukea ja luottamuksellista ja turvallista ilma- piiriä sekä aktiivista ohjausta. (Kaunisto 2014; Kaunisto ym. 2013.)

Dialogista sekvenssianalyysia on käytetty tutkimusmenetelmänä arvioitaessa pienryhmäohjausta opiskelijoiden toimijuuden edellytysten kehittäjänä (Koivuluhta & Puhakka 2013, 2015). Opiskelijan suhteesta opiske- luun, itseän ja tulevaan työelämään tehtiin haastattelujen perusteella ennen ja jälkeen ryhmäohjauksen tapausjäsenitykset, joiden avulla muutosta tarkasteltiin. Tutkimus osoit- ti, että opiskelijan toimijuuden esteet ovat yksilöllisiä. Pienryhmäohjaus selkeytti useimpien osallistujien itsehavainnointia ja loi näin edellytyksiä toimijuuden kehittymiselle. Dia- logiseen sekvenssianalyysiin perustuva yksilöllinen tapausjäsenitys osoittautui toimivaksi menetelmäksi arvioitaessa ohjauksen tuloksel- lisuutta. (Koivuluhta & Puhakka 2013, 2015; Puhakka & Koivuluhta 2013.)

Tutkimuksen kulku ja aineiston analyysi

Aluksi kuunneltiin läpi ohjaustapaamisten nauhoitteet ja muodostettiin kokonaiskuva ohjausprosessista. Tämän jälkeen aineisto lit- teroitiin sanasta sanaan editoiden. Analyysin kohteena oli suhdepuhe: ohjattavan suhde koulutukseen, itseensä ja työelämäänsä. Kiin- nostuksen kohteena olivat itsehavainnoin sävy ja laatu sekä positioinnin muutokset.

Ensimmäisen tapaamisen aineiston perusteella tehtiin tapausjäsenitys asiakkaan suhteesta koulutukseen, itseensä ja työhön, ja tarkasteltiin toimijuuden esteitä ja edellytyk- siä. Jokaisesta tapaamisesta valittiin aiheen kannalta merkityksellisiä kohtia tarkempaan analyysiin ja pyrittiin tavoittamaan ohjaus- prosessin kulkua niiden avulla. Viimeisen ta- paamisen aineiston perusteella tarkasteltiin

tapausjäsenyyttä ja arvioitiin muutosta ensimmäisen tapaamisen perusteella tehtyyn tapausjäsenyykseen. Näin pyrittiin arvioimaan muutosta asiakkaan itsehavainnoinnissa suhteessa koulutukseen, itseän ja työelämään.

Tutkimuksen tulokset

Ensimmäinen tapaaminen: mikä minusta tulee isona?

Asiakas oli 26-vuotias nainen, josta tässä artikkelissa käytetään pseudonyymiä Sanna. Hän oli ollut kahdeksan vuotta poissa työelämästä ensin sairauslomalla ja myöhemmin kuntoutustuella. Ohjauksen alkaessa Sanna oli aloittanut pari viikkoa aiemmin terapeutissa työtoiminnassa ja oli vähitellen suuntautumassa kohti koulutusta ja työelämään.

Sanna tuli tapaamiseen yhdessä työtoiminnan ohjaajan kanssa. Tapaamisen aluksi psykologi kysyi Sannalta, millaisilla ajatuksilla hän oli aikaa toivonut. Kysymykseen vastasi ohjaaja asettaen Sannan kohteen asemaan: "Minun ehotuksesta, niinhän se pitää sanoa. Ei olis varmaan ite tätä toivonut." Psykologi kohdisti kysymyksensä Sannalle: "Mitens sie suhtauduit, kun sulle markkinoitiin tätä?" Seuraavassa Sannan ja psykologin alkukeskustelua:

Sanna: Alkuunhan mä mietin, tai oli jotenkin, että apua, mutta toisaalta sitten kun järeillä mietti niin, kyllä tästä on varsin niin hyötyä, kun mä olen aika hukassa koulun kanssa, jo oon ollut aina yläasteelta, muistan että silloinkin mietin, kun en tiedä mitä minusta tulee isona, ja se sama vastaus pätee nytkin, kun en tiedä mikä minusta tulee isona, että se on vähän.

Psykologi: Kysymysmerkki?

Sanna: Että siihen vähän potkua tarvisi, että mille suunnalle.

Psykologi: Onko se ollut miten suuri ahdistuksen aihe sulle, että et oo tiennyt?

Sanna: Onhan se ollut, ja silloin yläasteen jälkeen, kun ei tiennyt, minne mennä, ja yksi vaihtoehto oli lukio ja toinen, niin silloin oli vapaa paikka tuolla [oppilaitoksen nimi] se oli [opintolinjan nimi] perustutkinto, enkä tiedä onko sitä enää nykypäivänä, ja niitten väliltä piti valita, ja kun mulla ei ole lukupäätä, niin lukio ei käy kysymykseen, joten sitten jouduin sinne.

Sannan luonnehdinta alkuongelmastaan eli mikä minusta isona tulee kuva suurta epä-tietoisuutta suhteessa opintoihin ja työhön. Ilmaisu lienee myös yritys keventää itselle hämmentävää tapaamisen alkutunnelmaa. Psykologin jatkokysymys siitä, kuinka suuri ahdistuksen aihe tämä tietämättömyys on ollut, osoitti psykologin responsiivista ymmärtämistä ja rakensi kannattelevaa suhdetta toimijaan. Sannan vastaus kuvasi hänen suhdettaan itseensä, näkemystä, ettei hänellä ole lukupäätä, ja hän joutui koulutukseen ilman omaa aktiivista valintaa.

Sanna opiskeli ammattikoulussa kaksi vuotta, keskeytti ja jäi sairauslomalle. Työtoiminnan ohjaaja oli ehdottanut, että Sanna voisi käydä vuodessa tutkinnon loppuun. Sanna oli itse sitä mieltä, ettei halua sinne, koska se ei ollut ollenkaan oma juttu. Tämän hän toi ohjauksen alkaessa selkeästi esiin ja otti toimijaposition suhteessa hänelle tarjottuun valmiiseen koulutusratkaisuun.

Sannalla oli pian 5-vuotias lapsi, jonka syntymä oli ollut selvä taitekohta hänen elämässään. Sanna totesi, että tytär on syy olla tässä. Tytärtään hän kuvasi pelastavaksi enkeliksi, jonka syntymä merkitsi suurta elämätavan muutosta, ja joka nyt oli tulevan muutoksen kannustin.

Kyllä, pelastava enkeli suorastaan. Se on joku oman elämän, että olla tässä. Se on hurjan hyvä, antaa potkua persuuksiin. Ja pienen ihmisen sanat, jotenkin ne kaikki. Mua on hävettänyt hirveesti kun on kertonut, että muitten vanhemmat käy töissä ja missä ne on töissä, hän kertoo mulle. Ja kysyy missä sinä äiti olet työssä, kun en voi sanoa, apua se on hirmu vaikeeta, että se olisi niin hienoa, että määkin pääsisin työelämään, jotenkin se, että voisi sanoa, että minä teen sitä työkseni lapsen ja itseni vuoksi. Todella aihetta ajatella, että jotain haluaisi tehdä, se pitäisi selvittää mitä.

Opiskelu houkuttaa, selviytyminen pelottaa

Sannan ristiriitainen suhde opiskeluun tuli esiin ensimmäisessä tapaamisessa. Kouluttautuminen houkutti, mutta samalla selviytyminen arjesta pelotti.

...sekin ahistaa siltä pohjalta, että kun yksin joutuu kaikki asiat tekeen, niin se kun opiskelee, niin ruuan valmiiksi tekeminen, ruuan laitto, sit et meillä ei jää iltaan kuin ehkä pari tuntia, jos oon pitkän päivän opiskelemassa. Ja sit se et kun hänet saa nukkuun, niin koulutehtävät illan jälkeen, jotenkin se että pysyykö se homma käsissä, että ei kärsi mikään osa-alue, mitkä on tärkeitä. Jaksanko lapsen kanssa, jaksanko kodin. Mulle on tosi tärkeää että on siistiä, ahdistun liasta, siitakin. Että kaikki pelaa, niin kuin nytkin suurin piirtein.

Psykologi: Kyllä, säilyy joku tasapaino siinä

Sanna: Mulla helposti näinkin pikkuasia kuin tiskit, joskus kävi niin siitä on pitkä aika, että mulle kasaantui ihan hirveästi tiskiä, kun oli kaverikin silloin käymässä, hänhän jätti kaiken, ei liko- maankaan laittanut, se tuntuu niin isolta työltä. Siis multa meni muutamia astioita ihan roskikseen, kun ajattelin, etten minä suoriudu siitä. Että on hyvin tärkeitä, että pidän itseni ruodussa. Tärkeitä, etten mie ahistu ja aattele, että se on ylivoimaista. Tiskeistäkin muun muassa. Jos en sopeuduukaan siihen rytmiin, sitten joku asia menee täl viisiin, että se sitten keikahtaa kunnolla, ettei pysy enää hallinnassa.

Sanna tuntui jo etukäteen musertuvan monien vaatimusten alle. Opiskelu ja yksinhuoltajan velvoitteista selviytyminen loivat luonnollisesti monia paineita, mutta myös hänen itse luomansa suoriutumistavoitteet tekivät vaatimuksista lähes mahdottomia. Samalla Sanna rationaalisesti näki asettamiensa vaatimusten muuttamisen välttämättömyyden, jotta elämänmuutos olisi mahdollinen. Kouluttautuminen ja muutos houkuttivat. Sanna kuvasi tavoitettaan seuraavasti: ”Kyllä, et se olisi niin hyvä juttu, että pääsis johonkin kouluun, sitä työelämää kohti, että sitä ei osaa vielä nähdä, kun se tuntuu niin epätodelliselta, että minä pääsen jonnekin tai minä menen jonnekin, mut se olisi niin kova tavoite sitten.”

Ensimmäinen tapaaminen on ohjausprosessissa erityisen tärkeä, sillä siinä asiakas tuo esiin keskeisen problematiikkansa (Stiles ym. 2006). Sannan toimijuutta suhteessa opiskeluun ja työelämään näytti estävän vaatimus kaiken hallinnasta. Tiskaamatta jääneet astiat eivät olleet vain seuraavaan päivään jäävä työtehtävä, vaan osoitus hallinnan

menettämisestä ja epäonnistumisesta. Ilmaistujen takana näyttäisi olevan täydellisyyden tavoittelu, jolloin oma psyykinen tilanne pysyy hallinnassa. Hänelle riitti vain täydellinen suoritus ja hallinta, ja pienikin särö siinä sai hänet ahdistuksen valtaan. Tätä äkillistä siirtymää toisenlaiseen kokemisen tapaan voi kuvata tilavaihdoksena, joka näyttäytyy asiakkaan kokemuksena kaaoksen tunteena ja itselle vieraana olotilana (Leiman 2015a, 63). Täydellisyyden ja hallinnan tavoittelu oli johtanut välttämiskäyttäytymiseen, jolloin Sanna vältteli tilanteita, joissa oli hänelle sietämätön epäonnistumisen mahdollisuus. Toisaalta Sannan oma halu muutokseen ja äitiyden merkitys muodostivat edellytyksiä toimijuuden kehittymiseen suhteessa koulutukseen ja työhön.

Työskentelykohteen määrittely

Heti ensimmäisen tapaamisen alussa psykologi selvensi ohjauksen tavoitteita, rakensi näin yhteistyösuhdetta ja pyrki vähentämään painetta nopeisiin ratkaisuihin. Sanna osoitti hyväksyvänsä psykologin ehdotuksen.

Psykologi: Ja tääkin on sitten sellaista alustavaa tunnustelua. Katsotaan sitten mihin edetään, mutta ei mitään kiirettä. Ei olla nyt mitään seuraavaa yhteishakua tekemässä.

Ohjaaja: Ei olla, hyvä juttu.

Sanna: No hyvä.

Psykologi: Tavallaan sinun lähtökohdista lähdetään.

Sanna: No se on loistavaa. Kun oon niin helposti stressaava ja ahdistuva ihminen.

Psykologi otti ensimmäisen tapaamisen lopussa uudelleen keskusteluun ohjauksen tavoitteet ja sisällön. Hän osoitti kuulleensa Sannan ongelman koulutus- ja työsuunnitelmien epäselvyydestä, mutta kutsui laajentamaan yhteisen toiminnan kohdetta. Sanna hyväksyi toimintaehdotuksen ja näin syntyi jaettu käsitys työskentelyn tavoitteista ja fokuksista, mikä oli yhteistyösuhteen rakentumisen kannalta olennaista (Vehviläinen & Svinhuvud 2018).

Psykologi: Ja silleen tosiaan, että näin aattelen, ettei aina ole pelkästään fokuksessa ne ammatit tai koulutukset, vaan kyllähän se koko elämä kytkeytyy, miten sinä ajattelet asioista ja minkälaisia kokemuksia on taustalla.

Sanna: Niin.

Psykologi: Että kaikesta voi puhua, minkä koet niinku tärkeäksi täällä.

Sanna: Todella hyvä.

Uhkana arjen hallinnan menetyks

Toiseen tapaamiseen Sanna tuli yksin. Tapaamisessa jatkui yhteinen havainnointi Sannan suhteesta opiskeluun, itseensä ja suoritusvaatimuksiin. Kuten seuraavasta lainauksesta näkyy, Sanna näki etukäteen mahdollisen opiskeluaian erittäin paineisena uutena ajanjaksona, jossa pelkona oli arjen hallinnan menettäminen. Myös näissä ilmaisuissa näyttäytyi täydellisen suorituksen tavoittelu, jossa tiskaamaton astia voi saada Sannan ahdistuksen valtaan.

Sepäs se ja kun oon niin tarkka kodista esim. tiskeistä, minun pitää saada tehdä ne heti, ettei ne kasaannu, mua ahdistaa kauheasti sellainen ajatus, että ne kasaantuu, että mä en jaksa sitten, mulla on semmonen pelko että jos ne kasaantuu, mun on pakko heti ne hoitaa tai illalla viimeistään, että on siistiä aamulla, keittiö on siisti. Se on hirmu tärkeä mulle, että kotona ei ole sotkuista, että haluu pitää nämä asiat tässä arjessa, että koko ajan tekee, ettei ole semmoista rauhotumisaikaa lapsen kanssa. Hän jos katsoo Pikku Kakkosta, niin minä koko ajan teen kotihommia, että sitten ulos ja iltapala, mulla on koko ajan semmoista hommaa siinä.

Sannan kuvaus lapsensa vauva-ajasta toi esiin täydellisen suoriutumisen tavoittelun ja sen aiheuttaman psyykkisen kuormituksen. Sannan kokemukset tyttären vauva-ajasta selittänevät myös aiheen tulemistä useasti tarkasteluun ohjausprosessin aikana.

Sanna: Kun tyttö oli vauva, se meni yli. Hän nukkui 15 minuutin pätkissä. Enhän minä saanut yöllä nukuttua. Sitä kesti monta kuukautta. Päiväuniaikaan mä olin jo niin väsynyt, että en osannut hyödyntää sitä, en osannut mennä nukkua. Minä aukasin vaipat, ja imuroin ja moppasin joka päivä, vaikka meillä ei kukaan käynyt. Putsasin jo kertaalleen putsatun.

Psykologi: Oot käynyt aika kierroksilla?

Sanna: Joo. En tiedä huomasko sitä kukaan. En voinut päivällä nukkua. Et piti hyödyntää se aika, kun vauva nukkui, jotenkin sitä yrittää, ettei se enää menisi tommoiseksi.

Suhde itseän ja omiin mahdollisuuksiin

Kolmannessa tapaamisessa tuli esiin Sannan vähättelevä ja epävarma suhde itseensä opiskelijana. Hän vertasi itseään toisiin ihmisiin, jotka näki pärjäävinä ja lahjakkaina. Samalla omien mahdollisuuksien horisontti kaventui. Sanna kuvasi suhtautumistaan seuraavasti: "Jotenkin itsestä ei oo. Tuntuu hyvältä kuvitella tuommosia juttuja, mihin voisi edetä. Sit tuntuu, että oo, se pitää unohtaa, ei minusta oo siihen. Kun tietää tommosia menestyjiä, ihmisiä, jotka on työssä edenneet. Ikinä ei voi itse yltää tuohon. Se on just suurin este."

Sanna itsekin tunnisti, miten oli kaventanut ja kaventaa omia vaihtoehtojaan, kun ei usko mahdollisuuksiinsa. Hän totesi, että "jotenkin haaveilee tuollaisesta, sen on vaan tehnyt itelleen, ainahan niistä voi haaveilla, mutta ei sinne ikinä pääse. Jotenkin on oikein aina istuttanut itseensä. Että se on karsinut paljon pois, se karsii niitä tulevaisuuden suunnitelmia". Sanna oli lähes kieltänyt itseltään haaveilun ja ainakin haaveiden toteuttamisen mahdollisuuden, jolloin myös säästy pettymyksiltä. Sanna kuvasi suhdettaan haaveisiin seuraavasti: "Se on tavallaan jännä, kun sitä miettii, että jos en yritä olleenkaan, niin sitten ei tule. Sitä tosiaan vetäytyy noista haaveista."

Sanna koki tilanteensa turhauttavana, koska hänellä ei ollut omien sanojensa mukaan hajuakaan siitä, mitä haluaisi tehdä. Samalla hänellä oli selkeä motivaatio oman tilanteensa muuttamiseen. Sanna näki itsensä aivan ääri-rajoiille venyvänä ja siitä selviytymisen kautta onnistumisen kokemuksia saavana. Sannan mielikuva tulevasta oli, "että piru kun on rankkaa ja kauheeta, mutta kun siitä pääsee yli, että tiiätkö, se on jännää". Mielikuvassa tuli esiin voimakas suoriutumisen eetos. Tavoitteena oli arki, joka monella muulla jo oli. "Vaikka ei se

tietenkään siinä tilanteessa kiva oo, kun on ihan räittäpuhki, siinä manaa itseään tietysti, mutta että sitä saisi ehkä sitä arkea, mitä monella muulla on, mihin itsekin kuuluisi tavallaan.”

Päätöstapaaminen:

mietintä jatkuu, jatko jää auki

Päätöstapaamisessa Sanna kuvasi muuttunutta suhdetta opiskeluun seuraavasti:

Psykologi: Mitäs sie nyt sitten ajattelet mahdollisia opintoja?

Sanna: No se on varmaan. Siis aika positiivisella mielellä. Että toki vielä kun ei osaa, oo sitä vielä, sitä terapeuttista työtä tehnyt monena päivänä viikossa, niin toki siinä on vielä semmonen epäily, että apua, jaksankohan minä sitten joka päivä. Mutta se, et kyllä se varmaan sieltä pikkuhiljaa, kuhan kokeilee tämän kautta sitä, et saa sit sen varmuuden siihenkin.

Psykologi: Niinpä.

Sanna: Mut ihan hyvältä on tuntunut se ajatus. Tai semmoselta, että siitä voi sitten olla itsestään ylpeä.

Psykologi: Niin

Sanna: Että tekee semmosta. On se iso työ tehdä opiskelun eteen näitä kaikkee siinä arjessa. Kyl se varmaan sit hyvin menee, uskoisin. Enkä halua miettiä, että menee huonosti. Et nyt yrittää.

Psykologi: Kyllä, kyllä. Se on niinkun ollaan puhuttukin, et siinä voi olla rankkoja juttuja, mut että sit taas niinku päivä kerrallaan. Ja kurssi kerrallaan, ja näin.

Sanna: Kyllä. Et varmasti stressaa kun se tuntuu, et voisit kuvitella et tuntuu et ei tästä tuu mitään. Et apua, mihin mie oon ruvennu. Mut just se, että kun huomaa, että monetkin lapsiperheet kyl niistä pääsee vaan yli aina. Et kyllä jotenkin haluis uskoa, että myös itse sitten, toki ongelmien kautta varmasti joskus.

Sanna näki opiskelun nyt itselleen myöhemmin mahdollisena valintana. Ennakoidut vaikeudet tuntuivat voitettavissa olevilta, samantavaisilta kuin muissakin lapsiperheissä. Hän myös piti mahdollisena avun saamisen ja vastaanottamisen, mikä aiemmin oli ollut hänelle vaikeaa.

Sanna: Et kyl niistä aina yli pääsee. Ja se, et kun on äiti ja mun sisko, ettei oo aivan kuitenkaan yksin. Että toki ei aivan kaikesta voi heille puhua,

mut se että varmaan näistä opiskeluasioista voi puhua, että onpas nyten kyllä. Ja katsoisitko lastani vaikka yhtenä viikonloppuna, niin kun aina satunnaisesti. Et kyllä mie uskon, että on siinä heilläkin tällaista jouston varaa.

Psykologi: Kyllä, kyllä.

Sanna: Luultavasti. Että se on itselle tullut vahvaks. Et alkuun mie vähän emmin sitä, että apua enhän mie voi pyytää niiltä, et miehän jään yksinään varmaan. Et miun pittää vaan pärjätä. Mutta sit toisaalta, kyllä nyt on alkanut mieli muuttuun sen suhteen, että kyllä ne varmaan tukee siinä.

Asiakasprosessi päättyi tilanteessa, jossa Sanna oli tarkastellut suhdettaan työelämään ja koulutukseen sekä niiden paikkaa elämänsä kokonaisuudessa. Hän kuvasi ohjausprosessia ja ohjauksesta saamaansa hyötyä seuraavasti:

Kyllä, että näistä on ollut paljon mietittävää. Et se oli hyvä. Alussa vähän kuvitteli et tää ammatinvalintahomma on just sitä, että mulle valitaan jo joku paikka, et apua. Mut just se, et paljon parempi tämä todellisuus, mikä tämä on. Et sitä saa mietintään paljon. Et se on minusta ehkä parempi just tälleen, että sitä mietitään. Eikä se oo sitä hiillostamista tavallaan. Että no niin, sit katotaan ens vuodeks näitä, valmiiksi näitä paikkoja mihin sie ilmoitaudut tyliin. Tai jotenkin silleen. Ettei ei hoppuilla sen suhteen. Vaan et saa miettii.

Rauhassa miettiminen ja oman toiminnan tarkasteluun haastaminen oli Sannalle prosessissa tärkeää. Sekä psykologi että Sanna totesivat prosessin loppuessa, että tässä vaiheessa ei ollut mahdollista päästä eteenpäin pelkällä pohdinnalla. Sanna oli jatkamassa terapeuttisessa työtoiminnassa tavoitteenaan lisätä työpäivät kahdesta kolmeen. Keskustelussa olivat myös työkokeilut, jotka voisivat myöhemmässä vaiheessa selkiyttää koulutusvalintojen pohdintaa. Ohjauksen päättyessä sovittiin, että Sanna mahdollisesti ottaa yhteyttä myöhemmässä vaiheessa ja pohdintoja jatketaan tuolloin.

Pohdinta

Toimijuuden esteiden purkaminen

Sannan ohjauksen alussa esittämä ongelma oli, ettei hän yhtään tiennyt, mihin koulutukseen ja työhön suuntautuisi. Tullessaan ohjaukseen

Sanna koki olevansa objektisuhteessa ongelmaansa (Leiman 2012). Hän ei lainkaan hahmottanut, miten ongelmaa voisi lähteä ratkaisemaan. Keskittyminen alkuongelmaan eli koulutus- ja työvaihtoehtojen selvittelyyn ei kuitenkaan olisi auttanut Sannaa tulevaisuuteen suuntautumisessa, eikä ongelma olisi ratkennut koulutusvaihtoehtoihin tutustumalla. Sen sijaan psykologi lähti yhdessä ohjattavan kanssa tarkastelemaan alkuongelmaa ylläpitäviä toimintatapoja ja toimijuuden esteitä, jotka estivät suuntautumista (Leiman 2015a). Koulutus- ja työvaihtoehtoista kyllä keskusteltiin heti ensitapaamisesta alkaen, mutta niiden pohdinta ei ollut keskiössä ohjauskeskusteluissa. Psykologi tietoisesti vältti kyseenalaistamasta Sannaa kiinnostavia, vaikeasti saavutettavia ammatillisia vaihtoehtoja, jottei olisi joutunut kriittiseen ja arvostelevaan positioon suhteessa ohjattavaan, ja Sannan alkuvaiheessa oleva ammatillinen pohdinta olisi estynyt (Leiman 2015a).

Sannan toimijuuden suurin este suhteessa opiskeluun ja työhön oli vaatimus kaiken hallinnasta ja täydellisyden tavoittelu, jossa ainoastaan täydellinen suoritus kelpasi. Opiskelun, yksinhuoltajuuden ja kodinhoidon yhdistäminen tulevaisuudessa on niin vaativa tehtävä, ettei siitä ole mahdollista suoriutua täydellisesti. Jotta Sanna voisi selvittää näistä moninaisista vaatimuksista, hänen olisi opittava hyväksymään se, että riittävän hyvä suoriutuminen on tarpeeksi, eikä aiheuta ahdistuksen valtaan joutumista ja epäonnistumisen kokemusta. Ohjauksessa tätä kysymystä tarkasteltiin useasti, ja ilmaisujen analyysi osoittaa, että Sanna pystyi rationaalisesti näkemään oman vaatimustasonsa kohtuullistamisen välttämättömyyden ja täydellisen suoriutumisen mahdottomuuden.

Ohjauksen loppupuolella Sanna näki mahdolliseksi pyytää ja ottaa vastaan apua muilta, mikä aiemmin oli ollut hyvin vaikeaa. Sanna on saavuttanut tässä subjektiposition suhteessa avun hakemiseen ja vastaanottamiseen (Leiman 2015b, 85). Myös Sannan suhde itseensä oli muuttunut, ja ohjauksen päättyessä hän näki opiskelun itselleen mahdollisena

vaihtoehtona. Ohjauksen aikana Sanna pystyi havaitsijapositionista (Leiman 2012) tarkastelemaan ongelmallista toimintatapaansa, mutta ei vielä muuttamaan sitä. Lyhyen ohjausprosessin perusteella ei ollut mahdollista arvioida vaihtoehtoisen toimintatavan toteuttamista käytännössä, vaan uuden toimintatavan toteutuminen jäi ohjauksen jälkeiseen aikaan.

Sanna ei ottanut psykologiin yhteyttä, eikä psykologilla ole tietoa Sannan myöhemmästä tilanteesta. Ohjausprosessin päättyessä olisi mahdollisesti ollut hyötyä, jos myöhempi tapaamisaika olisi sovittu vaikka puolen vuoden päähän. Tämä olisi voinut auttaa asiakasta läpityöskentelyssä eli uudenlaisen itsemääräyksen soveltamisessa erilaisissa tilanteissa ja oman toiminnan muuttamisessa (Kivikkokangas ym. 2019, 106; Leiman & Stiles 2001, 312). Tällöin olisi ollut mahdollista myös edetä ohjausprosessissa kokeiluihin.

Toimijuus on yhteiskunnallisiin suhteisiin jäsentymistä ja määrittynyttä relationaalista käytettävissä ja tarjolla olevien resurssien varassa (Vanhalakka-Ruoho 2015, 50). Asiakkaan ongelma ratkeaa, jos toimijuuden ehdot ovat hänen vallassaan. Näin ei aina ole, ja silloin subjektipositio merkitsee selviytymistä niiden asioiden kanssa, joille ei voi mitään (Leiman, 2015a, 2015b). Sanna oli pitkän työelämästä poissaolon jälkeen vailla ammattikoulutusta ja työkokemusta vaikeassa asemassa työmarkkinoilla, ja pääsy työelämään vie aikaa. Toimijuuden ehdot suhteessa koulutukseen ja työhön eivät olleet hänen vallassaan, jolloin subjektipositio merkitsi selviytymistä niiden asioiden kanssa, joille hän ei itse voi mitään (Koivuluhta & Puhakka 2015; Leiman 2015a).

Tutkimuksen keskeinen tulos on, että ohjauksessa tulee lähteä osallistujan ja ohjaajan yhteisestä asiakkaan toimijuuden esteiden ja edellytysten hahmottamisesta, jotta ohjaus voi fokuoittaa ohjattavan kannalta keskeisiin kysymyksiin ja auttaa toimijuuden esteiden purkamisessa. Jo lyhyessä ohjauksessa on mahdollista lisätä toimijan itsemääräystä hänen ongelmallisista toimintatavoistaan ja löytää niille vaihtoehtoisia tapoja toimia. Tulos on

yhdenmukainen aiempien ryhmäohjauksesta tehtyjen tutkimusten tulosten kanssa (Koivuluhta & Puhakka 2013, 2015; Puhakka & Koivuluhta 2013; Kaunisto ym. 2013). Näkökulma ei ole toimenpiteissä, vaan työskentelyn kohteeksi tulevat toimijan nostamat asiat. Tämä edellyttää ohjaajan ja asiakkaan toimivaa ja kannattelevaa suhdetta (Leiman 2012), jolloin asiakas voi tuoda keskusteluun itse määrittelemänsä ongelmat ja tarkastella niitä ohjausvuorovaikutuksessa.

Ohjauksen asiakasperustainen vaikuttavuus

Tutkimus osoitti, että ohjaus voi edistää ohjattavan toimijuuden edellytyksiä tukemalla hänen itsehavainnointinsa kehittymistä. Dialogiseen sekvenssianalyysiin (Leiman 1997, 2002, 2012) perustuva tapausjäsenitys toimi välineenä hahmottaa ohjattavan toimijuuden esteitä ja edellytyksiä ja fokusoida työskentely asiakkaan ydinongelmiin, jolloin näitä esteitä voitiin yhdessä tarkastella ja purkaa. Työote auttoi ohjauksen tavoitteiden asettamista: mitä sellaista lyhyessä ohjauksessa tavoitella, joka todella auttaa ohjattavaa.

Dialoginen työskentelyote antoi tilaa asiakkaalle. Artikkelin ohjausprosessissa ohjaajana toiminut psykologi mahdollisti riittävän rauhallisella etenemisellä, kiirehtimättä konkreettisten suunnitelmien tekoon, etenemisen ohjattavan hahmotus- ja sietokyvyn rajoissa ja ohjattavan toimijaposition säilymisen koko prosessin ajan, jolloin ohjaus tapahtui asiakkaan lähikehityksen vyöhykkeellä. Tulos on yhdenmukainen aiempien tutkimusten tulosten kanssa, joiden mukaan ohjausprosessin etenemisen tulee tapahtua toimijan lähikehityksen vyöhykkeellä, jotta ohjausinterventio olisi tuloksellinen (Leiman 2015a; Leiman & Stiles 2001; Ribeiro ym. 2012).

Dialogista sekvenssianalyysia käytettiin tutkimusvälineenä aineiston analyysissä. Sen valossa psykologin jäsenitys asiakkaan vaativasta suhtautumisesta itseensä kannatteli ohjausprosessin etenemistä seuraavissa tapaamisissa. DSA toimi hyvin ohjausprosessin analyysimenetelmänä. Tulos on yhdenmukainen

useiden aiempien tutkimusten tulosten kanssa (Tikkanen 2015; Koivuluhta & Puhakka 2013, 2015; Puhakka & Koivuluhta 2013). Tutkimuksen tulokset osoittavat, että lyhytkestoisessa ohjausprosessissa on mahdollista tukea toimijan havainnoivan suhteen kehittymistä omaan toimintaansa, vaihtoehtoisen toimintatavan hahmottamista ja mahdollisesti kokeilemistä. Uuden toimintatavan toteuttaminen käytännössä jää yleensä lyhyen ohjausprosessin jälkeiseen aikaan.

Tutkimuksen perusteella suosituksena ohjaukselle on kehittää teoriaperustaisia, asiakaslähtöisiä, fokuoituja ja tavoitteellisia lyhytinterventioita erilaisille sovellusaloille. Tässä tutkimuksessa keskityttiin asiakkaan itsehavainnoinnin kehitykseen objektipositiosta havaitusijaposition kautta kohti subjektipositiota. Tarkastelun kohteena ei ollut ohjaajan toiminta tai ohjausvuorovaikutus, joka mahdollisesti muutokset asiakkaan itsehavainnoinnissa.

Tutkimuksen rajoitukset

Dialoginen sekvenssianalyysi on vaativa menetelmä ja sen tutkimuskäyttö edellyttää yleensä analyysin tekemistä yhteisesti datasessioryhmässä (Tikkanen 2015,15; Valkonen 2015, 110). Tässä tutkimuksessa ei ryhmän käyttö ollut aikataulusyistä mahdollista, mikä on tutkimuksen kannalta rajoite.

DSA on yksittäistapausten laadullinen tutkimusmenetelmä. Sen tavoitteena ei ole kerätä tapaustutkimuksia, jotta voidaan arvioida, onko saatu malli tyypillinen vai kyseiselle tapaukselle erityinen. Tavoitteena ei myöskään ole listata tyypillisiä semanttisia positioita tai muutoksen yleistä mallia. Semanttiset positiot ovat ainutkertaisia, eikä niiden yksilöllinen kehityshistoria mahdollista vuorovaikutuksen tutkimisen irrottamista siihen osallistuvien psyykkisistä toiminnoista. (Kivikkokangas & Leiman 2018, 2019.) Tässä DSA eroaa esimerkiksi keskusteluanalyysista, joka abstrahoi temaattiset sisällöt vuorovaikutuskäytänteiden tutkimuksesta (esim. Weiste, Tiitinen, Vehviläinen, Ruusuvoori & Laitinen 2020). Yksittäistapaustutkimuksen tieto on aina

kontekstisidonnaista, mutta sen teoreettiset löydökset ovat siirrettävissä (Kivikkokangas ym. 2020; McLeod 2010; Tikkanen 2015, 35).

Tutkimus keskittyi Sannan ilmaisuihin ja siihen, miten hänen suhteensa koulutukseen, työhön ja itseensä muuttui. Tämä tutkimusstrategia jättää fokuksen ulkopuolelle sen, miten ja millaisin ohjaajan toimintatavoin tai vuorovaikutuksen keinoin tämä muutos mahdollistui tai helpottui. Sannan suhtautumisessa opiskeluun, työhön ja itseensä tapahtui muutosta ohjausprosessin aikana vuorovaikutuksessa ohjaajan kanssa. Ohjausvuorovaikutus mahdollisti tiettyjen kohteiden tulemisen puheeksi. Jatkotutkimus voisi suuntautua enemmän siihen, millaisilla vuorovaikutuksellisilla prosesseilla tämä havaittu muutos mahdollistuu.

Tutkimuksen rajoitteena on ohjauksen tuloksellisuuden arvioinnin näkökulmasta se, ettei ohjattavan jatkosta ohjausprosessin päättymisen jälkeen ole tietoa. Seurantatapaaminen olisi ollut tarpeen sekä tutkimuksellisesti että ohjauksellisesti.

Lähteet

- Kaunisto, S-L. 2014. "Täällä sai puhua sen, mitä kenties muualla ei". Opettajien vertaisryhmä kerronnallisena ympäristönä. *Acta Universitatis Ouluensis. E, Scientiae rerum socialium*, 146.
- Kaunisto S-L, Estola E, & Leiman, M. 2013. "I've let myself get tired" – one teacher's reflective process in a peer group. *Reflective Practice* 14(3), 406–419. <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/14623943.2013.767236>.
- Kivikkokangas, S. & Leiman, M. 2018. Amalia X – dialoginen sekvenssianalyysi tapaustutkimuksen menetelmänä psykoanalyysissä. *Psykoanalyttinen Psykoterapia* 14, 53–61.
- Kivikkokangas, S. & Leiman, M. 2019. Amalia X: dialogical sequence analysis as a method in theory-based single case research in psychoanalysis. *Scandinavian Psychoanalytic Review* 41(3), 1–11. <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/01062301.2019.1597447>.
- Kivikkokangas, S., Leiman, M. & Laitila, A. 2019. Häpeän ilmentyminen ja muutos psykoterapiassa – tapaustutkimus. *Psykoterapia* 38 (2), 103–120.
- Kivikkokangas, S., Leiman, M., Laitila, A. & Stiles, W.B. 2020. Hiding shame – a case study of developing agency. *Romanian Journal of Psychoanalysis*, 13(1), 85–116. <https://doi.org/10.2478/rjp-2020-0008>.
- Koivuluhta, M. & Kauppila, P.A. (toim.) 2015. Toimijuuden tuki: dialoginen ohjaus. *Publications of the University of Eastern Finland. Reports and Studies in Education, Humanities, and Theology* 12.
- Koivuluhta, M. & Puhakka, H. 2013. Dialogical approach applied in group counselling: case study. *International Journal for Educational and Vocational Guidance*, 13(3), 187–202.
- Koivuluhta, M. & Puhakka, H. 2015. Ryhmäohjaus opiskelijoiden toimijuuden edellytysten kehittäjänä. Teoksessa P.A. Kauppila, J. Silvonen & M. Vanhalakka-Ruoho (toim.) *Toimijuus, ohjaus ja elämäntulkku. Publications of the University of Eastern Finland. Reports and Studies in Education, Humanities, and Theology* 11, 69–88.
- Leiman, M. 1997. Procedures as dialogical sequences: A revised version of the fundamental concept in cognitive analytic therapy. *British Journal of Medical Psychology*, 70(2), 193–207. <https://bpspsychub.onlinelibrary.wiley.com/doi/abs/10.1111/j.2044-8341.1997.tb01899.x>.
- Leiman, M. 2002. Toward Semiotic Dialogism: The Role of Sign Mediation in the Dialogical Self. *Theory & Psychology*, 12(2), 221–235. <https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/0959354302012002631>.
- Leiman, M. 2007. Dialoginen ohjaus ja neuvonta. Polku työmarkkinoille -osahankeen julkaisussa *Tuetusta toimijuudesta itsenäiseen toimijuuteen. Dialoginen ohjaus ja neuvonta käytännössä. Optio Työelämään – Joensuun Seudun Työllisyys EQUAL-projekti*, 8–44.
- Leiman, M. 2008a. Kognitiivis-analyttinen näkökulma. Teoksessa S. Kähkönen, I. Karila & N. Holmberg (toim.) *Kognitiivinen psykoterapia*. Helsinki: Duodecim, 494–509.
- Leiman, M. 2008b. Psykologisten interventioiden vaikuttavuus. Teoksessa J. Mäkitalo, J. Turunen & I. Viikkumaa (toim.) *Vaikuttavuus muutoksessa*, Oulu: Verve, 127–142.
- Leiman, M. 2012. Dialogical sequence analysis in studying psychotherapeutic discourse. *International Journal for Dialogical Science* 6 (1), 123–147.
- Leiman, M. 2015a. Dialoginen ohjaus. Teoksessa P.A. Kauppila, J. Silvonen & M. Vanhalakka-Ruoho (toim.) *Toimijuus, ohjaus ja elämäntulkku. Publications of the University of Eastern Finland. Reports and Studies in Education, Humanities, and Theology* 11, 57–68.
- Leiman, M. 2015b. Lähikehityksen vyöhyke ja itsehavainnoinnin laatu. Teoksessa M. Koivuluhta & P.A. Kauppila, P.A. (toim.) *Toimijuuden tuki: dialoginen ohjaus. Publications of the University of Eastern Finland. Reports and Studies in Education, Humanities, and Theology* 12, 71–95.
- Leiman, M. & Stiles, W. B. 2001. Dialogical sequence analysis and the zone of proximal development as conceptual enhancements to the assimilation model: The case of Jan revisited. *Psychotherapy Research*, 11, 311–330. <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/713663986>.

- McLeod, J. 2010. Case study research in counselling and psychotherapy. London: Sage.
- Puhakka, H. & Koivuluhta, M. 2013. Opiskelijoiden ryhmäohjaus ja sen tuloksellisuus: tapaustutkimus. *Psykologia*, 48(4), 274–291.
- Ribeiro, E., Ribeiro, A. P., Gonçalves, M. M., Horvath, A. O. & Stiles, W. B. 2012. How collaboration in therapy becomes therapeutic: The therapeutic collaboration coding system. *Psychology and Psychotherapy: Theory, Research and Practice*, 86(3), 294–314. <https://bpspsychub.onlinelibrary.wiley.com/doi/abs/10.1111/j.2044-8341.2012.02066.x>.
- Savander, E., Pänkäläinen, M., Leiman, M. & Hintikka, J. 2019. Implementation of dialogical sequence analysis as a case formulation for the assessment of patients at a community mental health centre: Randomized controlled pilot study. *European Journal of Mental Health*, 14(2), 209–229. <https://doi.org/10.5708/EJMH.14.2019.2.1>.
- Stiles, W. B., Leiman, M., Shapiro, D. A., Hardy, G. E., Barkham, M., Detert, N. B. & Llewelyn, S. P. 2006. What does the first exchange tell? Dialogical sequence analysis and assimilation in very brief therapy. *Psychotherapy Research*, 16(4), 408–421. <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/10503300500288829>.
- Tikkanen, S. 2015. Development of an empathic stance: Dialogical sequence analysis (DSA) of a single case during clinical child neurological assessment procedures. Publications of the University of Eastern Finland. *Disertations in Education, Humanities, and Theology* 68.
- Tikkanen, S., Stiles, W. B. & Leiman, M. 2013. Achieving an empathic stance: Dialogical sequence analysis of a change episode. *Psychotherapy Research*, 2, 178–189. <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/10503307.2012.752115>.
- Valkonen, H. 2015. Dialoginen sekvenssianalyysi (DSA) ilmaisujen tutkimisen mikroanalyttisenä menetelmänä - perusteita ja tutkimustuloksia. Teoksessa M. Koivuluhta & P.A. Kauppila, P.A. (toim.) *Toimijuuden tuki: dialoginen ohjaus*. Publications of the University of Eastern Finland. *Reports and Studies in Education, Humanities, and Theology* 12, 105–121.
- Vanhalakka-Ruoho, M. 2015. Toimijuus ja suunnanotto elämässä Teoksessa P.A. Kauppila, J. Silvonon & M. Vanhalakka-Ruoho (toim.) *Toimijuus, ohjaus ja elämänkulku*. Publications of the University of Eastern Finland. *Reports and Studies in Education, Humanities, and Theology* 11, 39–54.
- Wallin, D. J. 2007. Attachment in psychotherapy. New York: Guilford Press.
- Weiste, E., Tiitinen, S., Vehviläinen, S., Ruusuvoori, J. & Laitinen, J. 2020. Counsellors' interactional practices for facilitating group members' affiliative talk about personal experiences in group counselling. *Text & Talk*, 40(4), 537–562. <https://www.degruyter.com/document/doi/10.1515/text-2020-2068/html>.
- Vehviläinen, S. & Svinhuvud, K. 2018. Työskentelyongelman määrittely opintopsykologin vastaanotolla. *Psykologia* 53(5–6), 364–385.
- Vygotsky, L. S. 1978. *Mind in society: The development of higher psychological processes*. Cambridge: Harvard University Press.
- Zonzi, A., Barkham, M., Hardy, G.E., Llewelyn, S.P., Stiles, W. & Leiman, M. 2014. Zone of proximal development (ZPD) as an ability to play in psychotherapy: A theory-building case study of very brief therapy. *Psychology and Psychotherapy: Theory, Research and Practice*, 87(4), 447–464. <https://bpspsychub.onlinelibrary.wiley.com/doi/abs/10.1111/papt.12022>.